Restaurări ale Catedralei Mitropolitane din Sibiu în perioada 1958 – 1966

† Visarion BĂLȚAT

Episcopul Tulcii
Bishop of Tulcea
Personal e-mail: episcopiatulcii@yahoo.com

Restorations of the Metropolitan Cathedral of Sibiu during 1958 - 1966

The metropolitan cathedral's history would be poorer without the whole history of its painting. The history of the cathedral's painting (in its different techniques and styles) is a separate one and is as interesting as the building of the church. In this short article, there are presented the different steps made during the history of the 20th century in order to preserve the original painting and than to complete the painting of Octavian Smigelschi.

Keywords: restored painting, Octavian Smigelschi, Anastase Demian, Iosif Keber, byzantine painting

Unul dintre monumentele emblematice și reprezentative ale Sibiului este fără îndoială Catedrala ortodoxă de la a cărei sfințire s-au împlinit 110 ani. La 13 mai 1906, în Duminica Samarinencei, acest Sion al ortodoxiei românești era redat cultului printr-o impozantă ceremonie și de atunci până în zilele noastre el a fost de mai multe ori restaurat fie în interior – prin împodobirea lui cu haina picturală, fie în exterior.

Astfel după 50 de ani de existență a acestei mărețe catedrale unele părți din ea, ca soclul și acoperișul au început să se lase biruite de trecerea timpului și de intemperii. Tencuiala se desprindea de pe ziduri atât în interior cât și în exterior, iar pictura executată de Octavian Smigelschi cădea de pe pereți și aceasta se întâmpla de multe ori chiar în timpul oficierii sfintelor slujbe.

În anul 1956, proaspăt instalat la Sibiu ca urmaș al mitropolitului Nicolae Bălan, mitropolitul Iustin Moisescu (1956 – 1957) a dispus întocmirea documentației pentru repararea și restaurarea Catedralei mitropolitane.

Urmașul său în scaun, Nicolae Colan (1957 – 1967), intronizat la 26 mai 1957, s-a preocupat de procurarea fondurilor necesare începerii urgente a lucrărilor. Șantierul s-a deschis oficial la 22 mai 1958, după îndeplinirea formelor legale cerute pe atunci.

Vreme de trei ani până în 1961 s-au executat lucrări de zidărie, dulgherie, pietrărie și fierărie de către meșteri autorizați sub directa supraveghere a Centrului Eparhial.

Catedrala a fost restaurată în exterior începând de jos de la trotuarul din jurul monumentului și până sus la crucea de pe vârful cupolei. Tot în exterior s-a reparat și vopsit grilajul metalic ca și gardul înconjurător dinspre str. Mitropoliei și str. Xenopol. Pentru restaurarea Catedralei în exterior s-a cheltuit suma de 575.496 lei în care se cuprindeau materialele și manopera. Departamentul Cultelor aloca pentru această lucrare suma de 476.411 lei, restul de 99.085 lei fiind din fondurile Arhiepiscopiei Sibiului. Tot în această perioadă s-a ridicat schela în vederea instalării luminii electrice în tuburi Bergmann – deviz în valoare de 49.000 lei, apoi lucrarea de încălzire a Catedralei cu aer cald – deviz în valoare de 282.000 lei ca și pregătirea devizului pentru pictură în valoare de 468.000 lei.

Devizul pentru pictură a fost întocmit de către prof. I.D. Ștefănescu, arhitectul D. Berechet și pictorul D. Nicolaide fiind aprobat de forurile competente. În ziua de 18 august 1959 a avut loc un concurs cu premii la care s-au prezentat un număr de 9 pictori între care

nume cunoscute ale artei românești: Ghe. Popescu, Ghe. Rusu – nepotul patriarhului Miron Cristea, autor al celebrelor vignete din cărțile de cult interbelice, A. Avachian, N. Stoica, I. Keber și Anastase Demian din Timișoara cel care va și câștiga licitația în pofida împotrivirii ferme a mitropolitului Colan și a unor colaboratori zeloși ai săi.

Lucrările de pictură conduse de A. Demian au demarat în 1960, iar în anii următori s-a restaurat și pictura cupolei centrale realizată de Octavian Smigelschi, precum și iconostasul. Restaurarea s-a făcut de către pictorul A. Avachian împreună cu ajutorul său pictorul Valentin Höeflich (un armean și un neamț deci!). Cupola centrală era întunecată de un strat gros de funingine și pânză de păianjen ce atârnau potrivit unor martori ca niște draperii. Aspectul acesta era completat de starea deplorabilă a suprafețelor de pictură căzută, burdușită sau cojită. Această stare de degradare a fost provocată de scurgerea apei de ploaie și a zăpezii prin acoperiș. Potrivit raportului întocmit de către consilierul Ioan Velțan situația era alarmantă. Astfel suprafețe întregi din registrul pictural cuprinzând figuri de sfinți sau decorațiuni lipseau complet sau aveau aspect șters aproape nemaicunoscându-se veche pictură. Doi dintre arhangheli aveau capetele complet șterse, iar Pantocratorul după îndepărtarea funinginii apărea aproape șters de culoare și contur. În aceeași situație se aflau și capul și picioarele Sf. Ioan Botezătorul, partea dreaptă a Maicii Domnului, capete ale îngerilor, draperiile și mai multe suprafețe cu motive ornamentale. La fel cei patru evangheliști de pe pandantivi erau presărați cu pete mici de pictură ștearsă.

Pictura lui Smigelschi – analizată tehnic – a fost executată în tempera grasă fiind la vremea ei foarte bună. Acolo unde n-a intervenit acțiunea apei ea s-a păstrat foarte bine arătând deosebit după curățare, mai ales că întreaga pictură a fost prinsă pe un suport compus din praf de marmură și var.

Dificultatea mare în restaurare o reprezenta stratul subțire al tencuielilor de pictură care nu aveau nici câlții necesari așa încât la cea mai mică atingere tencuiala se desprindea imediat.

Așadar cei doi restauratori au avut de îndeplinit o muncă titanică ce a constat în curățirea picturilor de fum și praf – operațiune efectuată cu aluat de patiserie – precum și întărirea și consolidarea tencuielilor șubrede, prin injectarea laptelui de var cu cazeină în spatele tencuielilor burdușite sau desprinse sau prin aplicarea din mortar de frescă a cepurilor de legătură a tencuielilor cu zidul.

După consolidarea tencuielilor s-a trecut la curățirea definitivă a picturilor și înlăturarea petelor de mucegai cu soluție de alcool, terebentină și apă. Au fost reconstituite picturile cu culori și restaurate cele degradate. După uscare, scenele picturale ale cupolei au fost vernisate cu o soluție slabă de terebentină cu ceară de albine pentru consolidarea și conservarea acestora.

După terminarea acestei migăloase lucrări cupola și cei patru evangheliști aveau aspectul unei lucrări restaurate cu știință și cu conștiinciozitate scoțând în relief extraordinara lucrare a pictorului Octavian Smigelschi.

Precum se știe lucrările începute de A. Demian au fost continuate de către pictorul Iosif Keber din Târgu Jiu (evreu creștinat!) și terminate în anul 1965, când catedrala a fost resfințită, în ziua de 6 decembrie – Sf. Nicolae.

Departamentul Cultelor a sprijinit lucrarea de restaurare a picturii cupolei și a iconostasului, ca și a restului sfântului locaș cu suma de 501.206 lei – o sumă enormă pentru acea vreme.

Am amintit pe scurt aceste două momente din șirul restaurărilor Catedralei mitropolitane din Sibiu, acum la împlinirea a 110 ani de la sfințirea ei, pentru a rememora oameni și fapte – unele chiar uitate – dar care se cer a fi cunoscute și prețuite la justa lor valoare mai ales că au avut loc în timpul defunctului regim totalitar ateu, și pentru a fi imbold generațiilor viitoare la păstrarea neștirbită a patrimoniului material și spiritual al neamului din care face parte cu cinste și „***maica bisericilor din Ardeal***” cum o numea Sf. Ierarh Andrei Șaguna, bătrâna dar pururea tânără Catedrala mitropolitană din Sibiu.

Catedrala Mitropolitană din Sibiu